

تحلیل جایگاه بیت کوین در نظام بانکداری اسلامی

محمدرضا نان آور^۱

mohammad139449@gmail.com

دکتر مهدی فدائی

نویسنده مسئول، استادیار گروه اقتصاد، دانشگاه پیام نور

fadaeemahdi@phd.pnu.ac.ir^۲

سمیه نان آور^۳

Nazanin743@gmail.com

چکیده - هدف از انجام این تحقیق تحلیل بیت کوین بر بانکداری اسلامی می باشد، که بررسی تحلیل فقهی پول در بانکداری اسلامی پرداخته است. این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی و از روش کتابخانه ای استفاده شد یافته های تحقیق نشان میدهد دو موضوع موضوع امنیت ارزهای جدید دیجیتال و استفاده از آنها برای فعالیتهای مجرمانه و پولشویی باعث نگرانی دولتها گردیده است. نتایج بدست آمده از تحقیق نشان می دهد بیت کوین در بانکداری چنان چه به مسائل فقهی توجه کند واگر استفاده از رمزینه ارزها پیامدهای منفی در اقتصاد نداشته باشند بر اساس اصل لا ضرر و لا ضرار جایز است. واژگان کلیدی: ارز دیجیتال-اصول اخلاقی-امنیت-بانکداری اسلامی- بیت کوین- پولشویی

¹ Mohammadreza nanavar, M.A in Economics, Payame Noor University

² Mahdi fadaee ,Corresponding Author, Assistant Professor of Economics department, Payame Noor University

³ somayeh nanavar, Senior marketing student, Payame Noor University

مطالبات اسنادی؛ صدور بروات و حواله های تجاری؛ اعطاء و توزیع اعتبارات و وام به اشخاص حقیقی و حقوقی؛ تأمین اعتبار در جهت توسعه بازرگانی، کشاورزی و صنعت؛ خرید و فروش فلزات قیمتی و ارز؛ انتشار اسکناس و اوراق بهادار و تنظیم حجم پول در گردش؛ و اجرای سیاست پولی و کنترل حجم اعتبارات.

حال اگر بخواهیم این خدمات و فعالیتها را طبق قوانین اسلام مدیریت و اجرا کنیم، «بانکداری اسلامی» پدید می آید. لفظی که مفهومی نسبی را بیان می کند: هرچه بانکداری به نظرات اسلام نزدیکتر باشد، بیشتر اسلامی است. پس انصاف «بانک» به صفت «اسلامی»، بانکدار را ملزم می کند تا علاوه بر رعایت قوانین اسلامی در فعالیتها و خدمات مانند اجتناب از ربا یا توزیع اعتبارات و به کارگیری سرمایه در موضوعات حرام مانند تولید و فروش هرگونه جنس حرام؛ در نهایت، هدف عالی اتمام مکارم اخلاق را نیز دنبال کند. همچنان که روح الله خمینی آورده است: «اسلام دینی است که با تنظیم فعالیت های مادی راه را برای اعتلای معنوی انسان می گشاید».

ماهیت بانک در مطالعات بانکداری اسلامی جملاتی البتک ما البتک و ما ادراک ما البتک - از سید جمال الدین اسدآبادی در باب ماهیت بانک مشهور شده است که بسیار قابل تأمل می باشد. او که جزء پیشگامان در عرصه اصلاح دینی در کشورهای اسلامی می باشد، در سفر به غرب و مواجهه با بانک، عبارت هایی را بیان می کند که نشان دهنده پیچیدگی ماهیت این پدیده مدرن است. اندیشمندان متعددی در دهه های اخیر در زمینه بانکداری اسلامی مطالعاتی داشته اند و آثاری منتشر کرده اند. با استفاده از مباحث بخش دوم درباره ماهیت و جایگاه بانک در اقتصاد، در این بخش تلقی و نگاه برخی از اندیشمندان حوزه بانکداری اسلامی در خصوص ماهیت بانک متعارف بررسی خواهد شد.

بدون شک شهید سید محمد باقر صدر یکی از پیشگامان و تأثیرگذارترین اندیشمندان اسلامی در حوزه مطالعات بانکداری اسلامی است. شهید صدر (۱۳۸۸) در کتاب «البنک اللاربوی» یا همان بانکداری بدون ربا به دنبال ترتیبات بانکی بوده است که در آن ربا نباشد. در این کتاب شهید صدر بحث مستقلی درباره ماهیت بانک متعارف یا ربوی ندارد؛ اما در متن کتاب عبارت هایی از سوی شهید صدر بیان شده است که تلقی ایشان را از بانک یا همان بانک ربوی مشخص می کند. «مهمترین فعالیت های بانک ربوی، عبارت از قرض گرفتن با بهره یا بدون بهره و سپس قرض دادن با بهره بالاتر است و در

۱- مقدمه

پس از بحران ۲۰۰۸ در سال ۲۰۰۹ فرد یا گروهی ناشناس با اسم مستعار ساتوشی ناکاماتو پولی کاملاً مجازی (غیر فیزیکی) و خصوصی بدون نیاز به نهاد ناظر، واسط و مرکزی به نام بیت کوین - یک نوع پول رمزنگاری شده - را به دنیا معرفی کرد. ویژگی اصلی این پول این است که هیچ نفر سومی در سازوکار پولی آن دخالت ندارد اعم از خلق پول و اعمال انواع سیاست های پولی دیگر که گاهی به ضرر عموم مردم است و ارزش پول مردم را کاهش میدهد. این ویژگی پول رمزنگاری شده تداعی کننده نظام پولی طلا و نقره است. در واقع پول رمزنگاری شده یک سیستم خصوصی و فردبه فرد برای تسهیل انجام مبادلات بین افراد است، بدون آنکه نیازی به حضور نهاد مرکزی و واسط باشد (He et al, 2016, p.5).

پول های رمزنگاری شده با پول دیجیتال سنتی موجود در حساب بانکی افراد نیز به لحاظ خاصیت ضد تورمی بیت کوین که توسط سرمایه بازار ۲۱ میلیونی پشتیبانی می شود تفاوت دارد. بسیاری از اقتصاددانان بر این باورند که این مزیت بزرگی است؛ زیرا این سبب می شود که قدرت خرید معمولاً بالا رود (Caetano, 2015). در این سیستم خلق پول از طریق قرض دهی و قرض گیری نهاد سپرده پذیر نیز وجود ندارد؛ چراکه فلسفه این پول بر مبنای حذف شخص ثالث بنا شده و اگر فرض شود که چنین نهادی تأسیس گردد ماهیت موضوع تغییر خواهد کرد. هم اکنون نیز در دنیا، تجهیز و تخصیص منابع در نظام پول رمزنگاری شده به صورت فرد به فرد انجام میشود. مقاله پیش رو پس از بررسی پیشینه پژوهش و بیان اجمالی واژه شناسی پول های رمزنگاری شده و بانکداری اسلامی و مزایا و چالشهای آن و ابعاد فقهی بیت کوین و در آخر، مفاهیم و جایگاه اخلاق در نظام مالی اسلام و در نهایت جمع بندی و نتیجه گیری مقاله ارائه شده است.

۲- مبانی نظری

۲-۱ ماهیت بانک در مطالعات بانکداری اسلامی

بانکداری اسلامی نوعی بانکداری یا فعالیت بانکی است که با احکام اسلام (به ویژه از دید ربا و رباخواری) همخوانی دارد و در قالب اقتصاد اسلامی تعریف می شود.

بانک نهادی حقوقی است که عملیات های پولی، مالی و اعتباری را بر عهده دارد. بانکداری نیز عبارت است از ارائه خدمات و عملیات بانکی مانند: امانت داری؛ نقل و انتقال پول، سرمایه و اوراق بهادار اشخاص حقیقی و حقوقی و به کارگیری آن؛ وصول

کند و این با ماهیت سیستم بانکداری غربی که بر اساس معاملات ربوی شکل می گیرد متفاوت است. بر این اساس او معتقد است که بانک اسلامی همان نقش واسطه گری را دارد، اما نوع قراردادهای و معاملاتی که در آن جریان دارد متفاوت از نوع معاملات و قراردادهایی است که در بانکداری ربوی حاکم است.

۲-۲ پشتوانه بیت کوین

پشتوانه ارزهای رایج، طلا و نقره است. از لحاظ نظری اگر فردی یک دلار را به بانک بدهد، آنها بایستی به اندازه آن به او طلا بدهند (هر چند در عمل، این امکان وجود ندارد) اما پشتوانه این ارز دیجیتال طلا نیست بلکه فرمول های ریاضی است. اصلی ترین تقاضا برای چنین خدمتی، بیشتر از سوی خلاف کارها و پولشوها و مابقی سفته بازها (افرادی که با افزایش قیمت کالایی میخرند تا از نوسانات افزایشی قیمت استفاده کنند) میباشد. از طریق بیت کوین میتوانند به راحتی بدون مشخص شدن نام فرستنده و گیرنده پول بفرستند. کاربرد اصلی بیت کوین همین است که خارج از سیستم بانکی، انتقالات مالی مجرمانه صورت بگیرد. بنابراین میتوان ذات بیت کوین را برای پرداخت اعمال مجرمانه، پولشویی و دور زدن تحریم دانست هر چند که استفاده صحیح نیز برای آن خارج از تصور نخواهد بود.

۲-۳ ارزهای مجازی در قوانین مربوط به پولشویی ایران

قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ اولین قانون در زمینه مبارزه با پولشویی کشور ایران به شمار می آید. مواد (۴، ۵ و ۶) این قانون کلیه اشخاص حقیقی (تبصره ۳ ماده ۴) و حقوقی به ویژه بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری را مکلف به رعایت آیین نامه های این قانون کرده است. شورای عالی مبارزه با پولشویی به ریاست و مسئولیت وزیر امور اقتصادی و دارایی مسئولیت تدوین آیین نامه ها و اجرای مفاد این قانون را برعهده دارد.

طبق بنده ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۸، مؤسسات اعتباری به این صورت تعریف شده اند: "بانک ها (اعم از بانکهای ایرانی و شعب و نمایندگی بانک های خارجی مستقر در جمهوری اسلامی ایران) مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونی های اعتبار، صندوق های قرض الحسنه، شرکت لیزینگ، شرکت های سرمایه پذیر، صرافی ها و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی که به امر واسطه گری وجوه اقدام می نمایند."

۲-۴ اخلاق در بانکداری اسلامی

آمد بانک ربوی از تفاوت بین دو نرخ بهره حاصل می شود. اهمیت بانک ربوی در اقتصاد کنونی ناشی از توانایی آن در جمع آوری سرمایه های سرگردان به وسیله بهره اعطایی به سپرده گذاران و ارائه سرمایه ها به فرصت های سرمایه گذاری در قالب اعطای قرض به فعالان اقتصادی و طرح هایی که نیاز به تأمین مالی دارند، می باشد» (صدر، ۱۳۸۸، ص ۳۱). در این عبارت اگر چه ماهیت بانک به صورت مشخص بیان نشده، اما مهمترین فعالیت بانک را نقش واسطه گری بانک میان سپرده گذار و وام گیرنده می داند. شهید صدر در الگوی پیشنهادی خود از بانک بدون ربا تغییراتی از حیث رابطه سپرده گذار و سرمایه گذار با بانک ایجاد می کند، اما خود تأکید دارد که در این چارچوب نیز نقش واسطه گری بانک حفظ می شود. او یکی از ویژگی های اصلی الگوی بانکداری بدون ربا را گرایش به حفظ ماهیت واسطه گری و جایگاه قانونی آن در نقشی که بین سپرده گذاران و سرمایه گذاران بازی می کند، می داند» صدر، ۱۳۸۸، ص ۲۹. بر این اساس از منظر شهید صدر بانک ربوی یک نهاد مالی است که نقش اساسی آن واسطه گری میان سپرده گذاران و فعالان اقتصادی متقاضی تأمین مالی می باشد. نکته حائز اهمیت آن است که شهید صدر به بحث خلق پول بانک در قالب رویکرد ضریب فزاینده پولی و با رویکرد پول درون زا اشاره ای نکرده است.

امیر آخور (۱۳۷۱، ص ۱۸۱) نیز در بیان ماهیت بانک متعارف، به واسطه گری مالی و البته تنظیم نظام پرداخت ها اشاره می کند در نظام اسلامی اگر چه وظایف بانک ها شبیه به وظایف آنها در نظام بانکداری سنتی است، لیکن به هر حال باید احکام شرعی را رعایت کنند. بدین معنی که بانک ها به عنوان نظم دهنده نظام پرداخت ها و نیز واسطه - های مالی عمل می کنند».

داوودی (۱۳۸۱) نیز با توجه به ضرورت تأمین مالی در نظام کنونی اقتصادی مهمترین کارکرد بانک متعارف را واسطه گری مالی می داند «اهمیت بانک غیر اسلامی در زندگی اقتصادی مربوط به توانایی آن در گردآوری سرمایه های راکد از راه تشویق به پس انداز با دادن بهره و پرداختن آنها به زمینه های سرمایه گذاری به عنوان وام می باشد». او نیز معتقد است که با تغییر چارچوب حقوقی بانکداری و استفاده از عقود اسلامی ماهیت بانک تغییر می کند. در حقیقت می توان ادعا کرد که در شرایط فعلی سیستم بانکداری بر اساس عقود اسلامی شکل گرفته و بانک به عنوان یک نهاد مالی می تواند در تجهیز پس اندازها و هدایت منابع به امر سرمایه گذاری نقش مهمی ایفا

تجارت‌های بدون بانکی و در مقیاس های کوچک. البته لازم به ذکر است که بدون نگاه نظام مند به این پدیده نمیتوان به راحتی در مورد مسائل ربوی این نوع پول ها اظهار نظر نمود.

۳- تجزیه و تحلیل

۳-۱ پولشویی در بیت کوین

اساساً بیت کوین و دیگر ارزهای مجازی پولشویان را قادر به انتقال و حرکت وجوه غیرقانونی به صورت سریع تر، ارزان تر و پراکنده تر از همیشه می کند. از ویژگی ها و مشخصه های اصلی بیت کوین این است که بر مقررات ضد پولشویی مضر است و وسیله بی نام و نشان کردن مبادلات است. بیت کوین بر پایه تکنولوژی رمزگذاری و شناسایی رمز استوار است و برای دریافت و پرداخت به شناسایی کدهای دیجیتال نیاز دارد که توسط دو طرف قابل شناسایی باشد و هیچ کس خارج از مبادله امکان شناسایی و دسترسی به این کد را ندارد. به علاوه در مبادله با این نوع ارز، آدرس بیت کوینی هیچ فردی به کاربری وی مرتبط نمی شود. لذا این مورد باعث می شود ردیابی وجوه و ورود مجدد وجوه نامشروع برای عملیات ضد پولشویی به شدت سخت شود.

اگرچه سرویس های بیت کوین از گزارشات دیجیتالی که برای تصدیق هویت گیرنده و فرستنده است، استفاده می کنند اما بزهکاران می توانند هویت دیجیتالی خود و عملیات شان را با یک حقه ساده مثل تغییر آدرس پروتکل اینترنتی یا استفاده از حساب های دیگر افراد، غیرقابل ردیابی کنند. بیت کوین به طور بالقوه به هر کاربری چه مشروع و چه نامشروع اجازه می دهد پولش را به سرعت، با هزینه بسیار پایین و حتی در بعضی موارد بدون هزینه، با موانع ورودی بسیار کم - در حالی که می توانند ناشناس بمانند - انتقال دهند. همچنین کاربران قادرند بیت کوین هایشان را به صورت مستقیم از طریق تعداد بی شماری از آدرس بیت کوین های مختلف برای مبهم و غیرقابل ردیابی کردن مبادلات و از بین بردن تلاش های عملیات ضد پولشویی انتقال دهند.

تلاش های ضد پولشویی همواره سعی در جلوگیری از ورود پول های کثیف و آلوده به جریان اقتصادی داشته و این تلاش ها در مورد پول های جدید نیز مصداق دارد. در زمینه بیت کوین تلاش های ضد پولشویی با یک هدف روبه روست که هم تشخیص آن سخت بوده و هم اساساً متوقف کردن آن غیرقابل نفوذ است. هدف اصلی عملیات ضد پولشویی در سیستم بیت کوین مرتبط کردن کاربر به آدرس بیت کوینی جهت ردیابی وجوه و عملیات صورت گرفته توسط آن است. این معدن جدید

اخلاق به عنوان تنظیم کننده روابط میان انسانها، همواره از اهمیت بسیاری برخوردار بوده است. اخلاق اقتصادی در اسلام در راستای تقویت کارایی نظام اقتصادی مورد تأکید قرار گرفته است. ملاحظات اخلاقی به عنوان بستری مناسب برای تحقق اهداف نظام اقتصادی اسلام عمل خواهد نمود. یک نظام مالی باید توجه ویژه ای به موضوع ملاحظات اخلاقی داشته باشد، به خصوص اصل عدالت و انصاف را در برابر تمام افرادی که در نظام مشارکت میکنند، رعایت کند.

اهتمام اصلی بانک های اسلامی این است که نظام ارزشی و اخلاقی اسلامی را با ساختار اقتصادی ترکیب میکند تا ملاحظات و ارزشهای اخلاقی باید بر تمامی فعالیت های مالی بانکداری اسلامی حاکم باشد.

ممنوعیت فعالیت های مبنی بر ربا، عدالت، تشویق به کار و فعالیت اقتصادی، تقسیم عادلانه سود و زیان و منابع، مشارکت در فعالیت های اقتصادی و درگیر بودن با بخش حقیقی اقتصاد و امین سپرده گذاران بودن در فعالیت های اقتصادی از جمله رویکردهای اخلاقی نظریه بانکداری اسلامی محسوب میگردند.

۲-۵- ممنوعیت ربا و بیت کوین

ربا در متون فقهی بر دو نوع است. ربا معاملی، عبارت است از اضافه ای که در مبادله دو کالای مثل هم کیلی و وزنی با پیش شرایط قبلی دریافت میشود و ربای قرضی که به آن مقدار اضافه بر مبلغ قرضی گفته میشود که قرض گیرنده به خاطر قرضی که میگیرد به قرض دهنده میدهد.

بدیهی است که بیت کوین نه از جنس کیلی است و نه از جنس موزون بلکه معدود بوده و امکان ربای معاملی در بیت کوین منتفی است. اما قرض ربوی اختصاص به پول و اسکناس ندارد، و در غیر پول از نوع کالاها نیز به کار می رود، گر چه در عصر کنونی اختصاص به پول پیدا کرده است؛ و در میان کالاها نیز فرقی نیست بین آنکه کیلی و وزنی باشد یا نه و در بیت کوین هم می تواند این اتفاق بیافتد.

با توجه به اینکه بیت کوین یک پول غیرمتمرکز بوده و بانک و سپرده گذاری در آن معنایی ندارد از این جهت نسبت به پول های بدون پشتوانه امروزی موجه تر به نظر میرسد. چارلز اوآنز استاد دانشگاه بری در یک مقاله به ارزیابی ارزهای مجازی با الزامات بانکداری و مالی اسلامی در مجله بانکداری و مالی اسلامی پرداخته است؛ وی در این مقاله چنین بیان میکند: "... بیت کوین یا سیستم مشابه ممکن است نسبت به پول نقد با پشتوانه بانک مرکزی که به وسیله ربا حمایت میشود، در بانکداری و مالی اسلامی مناسبتر باشد. علی الخصوص در

توجه داشت که این مسئله فقط مختص به یکی از نمونه های پولهای رمزنگاری شده یعنی بیت کوین است؛ درحالی که هدف، استخراج حکم کلی پول های رمزنگاری شده است.

۴. برخی ادعا می کنند که احتمال دارد یکی از انواع پول های رمزنگاری شده؛ مثلاً بیت کوین خریداری شود و بعد از مدتی این نوع پول توسط دولتها غیر قانونی اعلام شود و یا یک نوع پول رمزنگاری شده جذابتری عرضه شود و دیگر کسی بیت کوین را نپذیرد و چون بیتکوین ارزش ذاتی ندارد در این حالت کل سرمایه دارندگان بیت کوین نابود شده و متضرر میشوند. آیا این مسئله مصداق ضرر و ضرار است؟ در خصوص امکان صفرشدن ارزش بیت کوین در صورت پدیدآمدن رقیب بهتر، باید گفت این مطلب محتمل است؛ اما هدف از این پژوهش استخراج حکم کلی استفاده از پولهای رمزنگاری شده است و نه مصداق آن.

۵. این شبهه مطرح است که در پول رمزنگاری شده دولت نمی تواند سیاستهای پولی و مالی خود را پیاده نماید و این مسئله به ضرر عامه مردم تمام میشود. آیا این شبهه وارد است؟ در خصوص عدم توانایی دولت در اعمال سیاستهای پولی و مالی خود باید گفت که دولت کماکان میتواند سیاستهای پولی و مالی خود را پیاده نماید و صرفاً ابزار خلق پول را که اغلب بر خلاف مصلحت عامه می باشد از دست می دهد.

۶. آیا سیستم موجود در پول رمزنگاری شده با نظام پولی مطلوب اسلامی سازگارتر از وضعیت پولی و بانکی جاری است؟ به دلیل اینکه تغییرات ارزش در پول رمزنگاری شده یا در برخی از انواع آن کمتر اتفاق می افتد و از نظر شرعی معیار ارزش هرچه با ثبات تر باشد مبادله و معامله با آن به عدالت نزدیک تر است؛ بنابراین از این جهت با موازین شرعی سازگارتر است.

نتایج این تجزیه و تحلیل نشان می دهد که حفظ استقلال اقتصادی مملکت و با موافقت مقام معظم رهبری: این مورد از مهم ترین و چالش برانگیزترین مسائل هست که باید توسط متخصصان اقتصادی کشور مورد ارزیابی و اظهار نظر قرار گیرد. به طور نمونه بیت کوین ریسک ها و خطرات بسیاری برای اقتصاد کشور دارد؛ فلذا این مورد می تواند حلیت استفاده از بیت کوین را تحت تأثیر قرار دهد؛ اما خدشه ای به نوع پولهای رمزنگاری شده وارد نمی سازد؛ چراکه در انواع دیگر این پول ممکن است اثرات مخرب بر اقتصاد کشور نداشته باشد؛ مثال بارز آن پول رمزنگاری شده ملی می باشد که توسط دولتهای روسیه و ونزوئلا ایجاد شده است (کریپتوروبل و پتروکوین). این

طلای دیجیتالی دارای بخشهای تاریکی است که باید برای جلوگیری از بروز مشکل در مورد آن برنامه ریزی شود.

برای استخراج بررسی تحقیق پس از موضوع شناسی که در بخش های پیشین گذشت واز دید امنیت، پولشویی و ربا عدالت مورد بررسی قرار گرفته و در قالب سؤالات زیر مشخص شد؛ سپس این سؤالات در اختیار خبرگان مالی اسلامی قرار گرفته و نتایج زیر با اکثریت آرا استخراج شد.

۱. از منظر فقه، ارزش و مالیت ناشی از چیست؟ ارزش و مالیت یک شیء ناشی از مطلوبیت آن میان عرف عقلاست که برای بدست آوردن آن به رقابت با هم می پردازند. در پول الکترونیک (بانکی) ارزش ناشی از اعتماد عرف به دولت است و در پول رمزنگاری شده ناشی از اعتماد مردم به بستر امن و سازوکار زنجیره بلوکی.

۲. چنانچه فرض شود سیستم اخذ مالیات، عادلانه است و در صورت عدم پرداخت آن، امور مسلمین مختل میگردد، آیا استفاده از این پول با ویژگیهای فوق الذکر از منظر فقه شعبی جایز است؟ اولاً، این پول همانند سایر پولها دارای منافع و معایبی است که در صورت استفاده صحیح هیچ ضرری بر آن مترتب نخواهد بود. البته اگر این مسائل (اقدامات مجرمانه) به طور غالب در استفاده از بیت کوین مطرح باشد به گونه ای که بدین کارکردها در میان مردم معروف باشد، استفاده از آن بدون اشکال نخواهد بود؛ ثانیاً، این مسئله در رابطه با کل پول های رمزنگاری شده صحیح نیست و در برخی از آنها به دلیل وجود عملیات احراز هویت راه برای کارهای مجرمانه همانند پول شویی و فرار مالیاتی هموار نیست؛ لذا طبیعتاً زمانی که جایگزین هایی سالم تر با همان منافع و بدون معایب مذکور وجود دارند استفاده از جایگزین با اصل احتیاط سازگارتر است.

۳. یکی از شبهات مهم در رابطه با پول رمزنگاری شده، شبهه ضرر و عدم رعایت مصلحت عامه است؛ بدین معنا که اولاً، احتمال می دهند شاید برنامه به گونه ای طراحی شده باشد که پس از رسیدن به مرحله ای بهطور کامل منحل شود؛ ثانیاً، مطرح میشود که شاید این پول توسط دولت آمریکا درست شده و بیش از پنجاه درصد شبکه دست آمریکا باشد و با رشد قیمتی آن در صدد تسویه بدهی های جهانی خود است. آیا این مسئله از منظر فقه دارای اشکال است؟ در خصوص شبهه ضرر و عدم رعایت مصلحت عامه پولهای هستند و هر فردی " متن باز " رمزنگاری شده، اولاً برنامه های این پولها از جمله بیت کوین میتواند پروتکل اجرایی در آن را از صفر تا صد ببیند و به مراتب شفاف تر از سیستم پولی کنونی است. به علاوه باید

نیز رقبایی بسیار متریتر و با ویژگی های بهتر همچون اتریوم (Ethereum) و آیوتا و ریپل وجود دارند و بسیار محتمل است که در آینده های نزدیک سرمایه گذاران از بیت کوین به سمت این پولها حرکت نمایند و ارزش بیت کوین به صفر میل کند؛ همچنین از دیگر عواملی که در صورت عرضه توسط شرکتهای کامپیوتری، ارزش بیت کوین را در لحظه صفر مینماید، کامپیوترهای کوانتومی هستند که توانایی محاسباتی بالایی دارند و میتوانند در مدت زمان کوتاهی شبکه بیت کوین را رمزگشایی نموده و امنیت آن را از بین ببرند.

۵- منابع و مواخذ

۱. ارز مجازی: قانونگذاری در کشورهای مختلف و پیشنهادها برای ایران، معاونت پژوهشهای زیربنایی و امور تولیدی؛ شهریور ۹۷
۲. حسینی دولت آبادی سیدمهدی، ماهیت بانک و دلالت های آن برای مطالعات بانکداری اسلامی، دو فصلنامه علوی- پژوهشی مطالعات اقتصاد اسلامی، سال هشتم، شماره دوم (پیاپی ۶۱)، بهار و تابستان ۹۵، ص ۱۷۳-۱۹۸
۳. سلطانی محمد؛ اسدی حمید، ماهیت حقوقی پرداخت در پول الکترونیک، پژوهشنامه حقوق اسلامی، سال شانزدهم، شماره اول (پیاپی ۱۴)، بهار و تابستان ۹۴، ص ۷۹-۱۰۲
۴. سلیمانی پور محمد مهدی، سلطانی نژاد حامد، پور مطهرمهدی، بررسی فقهی پول مجازی؛ دو فصلنامه علمی- پژوهشی تحقیقات مالی اسلامی، سال ششم، شماره دوم (پیاپی ۲۳)، بهار و تابستان ۹۶، ص ۱۶۷-۱۹۲
۵. فارابی هیرو، ترابی امید، مقایسه روندهای بانکداری اسلامی در ایران و سایر کشورهای دنیا، فصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی، سال اول، شماره یک، تابستان ۱۳۹۴
۶. صیادمعروف محمدرسول، طوفان زاده مژدهی علی، واحد پول دیجیتالی بیت کوین و نقش آن در تجارت الکترونیک، دومین کنفرانس بین المللی پژوهشدر علوم و تکنولوژی، ترکیه - استانبول، اسفند ۹۴
۷. کابلی نوش آبادی رضا، بیت کوین همه چیز از هیچ، اولین کنفرانس جبر محاسباتی نظریه محاسباتی و اعداد و کاربردها، آذر ۹۳، ص ۷۱-۸۰
۸. کریمی علی و آزاده منتظری، مروری بر پول دیجیتال بیت کوین و جایگاه آن در تجارت ایران، چهارمین کنفرانس ملی فناوری اطلاعات، کامپیوتر و مخابرات، مشهد، دانشگاه تربت حیدریه؛ ۱۳۹۶

پول نه تنها اثر منفی بر اقتصاد کشور ندارد؛ بلکه نارسایی سیستم پولی کنونی را نیز برطرف می سازد و کشور را از سلطه دلار و همچنین اثرات مخرب چاپ بی رویه پول رها می سازد.

۴- جمع بندی و نتیجه گیری

پول رمزنگاری شده یک نوع پول خصوصی است که متعلق به هیچ دولت یا حکومتی نیست و نیازی به نهادهای واسط مانند بانک مرکزی ندارد. این پول دیجیتال و مجازی، غیر متمرکز بوده و هیچ واسطه ای برای نقل و انتقال وجوه وجود ندارد؛ به همین خاطر است که دربردارنده مزیتهایی همچون سرعت بالای انتقال و هزینه پایین تراکنش می باشد. با حذف نهادهای مرکزی از این نظام پولی باید دو وظیفه مهم شامل ثبت مالکیتها در دفتر کل و تأیید تراکنشها، به روشی دیگر صورت میپذیرفت که بدین منظور فناوری زنجیره بلوکی مورد استفاده قرار گرفته است. فناوری زنجیره بلوکی علاوه بر تأمین امنیت این سیستم با استفاده از علم رمزنگاری، کلیه تراکنش ها را در دفاتر کل توزیع شده میان افراد شبکه، ثبت مینماید.

مطابق بررسی انجام شده، چنانچه استفاده از بیت کوین پیامدهای منفی در اقتصاد واقعی جایز می باشد؛ این در حالی است که "لا ضرر و لا ضرار" نداشته باشد بر اساس اصل استفاده از بیت کوین ریسک های متناهی برای افراد و کل جامعه در بردارد. مهمترین این خطرات به شرح زیر میباشد:

-نوسانات قیمتی و عدم حفظ ارزش: این پول ارزش ذاتی ندارد و مبنای ارزش گذاری آن صرفاً عرضه و تقاضا میباشد؛ لذا در طول عمر خود شاهد نوسانات بسیار زیاد بوده و خواهد بود و در این بین بسیاری از افراد سرمایه های خود را از دست میدهند.

-تهدید اقتصاد واقعی و گسترش بخش غیر رسمی اقتصاد: در نظام پولی بیت کوین، دائماً به اقتصاد دنیا، پولی خارج از کنترل و به طور نامحدود ه به دلیل وجود انشعابها - تزریق می شود که تبعات منفی جدی برای اقتصاد به دنبال خواهد داشت.

- تسهیل فرار مالیاتی، پولشویی، باجگیری از طریق باج افزارها و تأمین مالی گروه های خلافکار: بیت کوین در شرایط کنونی غالباً برای اقداماتی همچون فرار مالیاتی، باج افزارها و تأمین مالی گروه های تروریستی استفاده میشود و این مسئله یک خطر جدی برای جامعه جهانی است و بسیاری از افراد را متضرر می کند.

- تهدید پول های رمزنگاری شده با تکنولوژی قوی تر و فناوری کامپیوترهای کوانتومی: همچنین در خصوص تهدید رقبا باید گفت که ممکن است هر لحظه یک پول رمزنگاری شده جدید با ویژگیهای مطلوب تر وارد بازار شود؛ چنانچه در حال حاضر

CIU

NVU

Eco energy

GIAS

۹. میرزاخانی، رضا، بیت کوین و ماهیت مالی-فقهی پول مجازی؛ مرکز پژوهش توسعه و مطالعات اسلامی، دی ۹۶
۱۰. میرغفوری سیدحبيب ا...، صیادی حسین، دهقانی زاده نصرت، مزایا و معایب ارزهای دیجیتال با تاکید بر بیت کوین، همایش پژوهشهای نوین در علوم و فناوری
۱۱. نظریور محمد نقی؛ گل محمدی طیبه، ملاحظات اخلاقی در نظریه بانکداری اسلامی، مجموعه مقالات اولین گردهمایی بین المللی بانکداری و تأمین مالی اسلامی
۱۲. نواب پورعلی، یوسفی، طالبی، تحلیل فقهی کارکردهای پول های رمزنگاری شده (مورد مطالعه بیت کوین)، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی / سال هیجدهم / شماره ۷۲ / زمستان ۱۳۹۷
۱۳. نواب پور علی، طراحی چارچوب مفهومی سیاست گذاری ارزهای مجازی در اقتصاد ایران، فصلنامه علمی پژوهشی سیاست گذاری عمومی، دوره سوم، شماره ۴، زمستان ۹۶، ص ۵۱-۷۸
۱۴. یساقی رضا، استاجی علی، نقش پیدایش پول های دیجیتال و مجازی در کاهش وابستگی به دلار در ایران؛ مجموعه آثار و مقالات برگزیده دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت
۱۵. یوسفی احمد علی؛ ماهیت پول و راهبردهای فقهی و اقتصادی آن؛ پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تابستان ۱۳۷۷